

Å vokse opp i pandemiens tidsalder

Som alle andre er vi i *Barn*-redaksjonen på ulike måter blitt preget av utbredelsen av covid-19, frykten for smitte, og alle restriksjonene dette har medført. Som andre med periodevis pålagt hjemmekontor og kalendre fylt med Zoom- og Teamsmøter, opplever vi endrede arbeidsdager og arbeidsrelasjoner. Vår hjemmekontortilværelse har på mange måter visket ut skillet mellom hjem og familieliv på den ene siden og lønnet arbeid på den andre, og mange opplever å måtte sjonglere undervisning og forskning med oppfølging av egne barn. Likevel sitter de fleste i akademia i trygge stillinger, og har lite å klage på sammenlignet med mennesker i yrkesgrupper som opplever usikkerhet, permitteringer, konkurser og oppsigelser. Andre yrkesgrupper, som helsearbeidere og renholdsarbeidere, står alene igjen med smittetrykket når samfunnet stenges ned. Politikere må daglig gjøre krevende avveininger mellom smittevern hensyn knyttet til mennesker i risikogrupper, økonomiske følger for ansatte i utsatte næringer, og indirekte konsekvenser for alle som påvirkes av restriksjonene.

Usikkerhet og uvitenhet har preget de politiske diskusjonene og avgjørelsene i året som har gått, og i den grad et barneperspektiv har vært gjeldende, har det stort sett vært knyttet til nedstenging av skoler, barnehager og fritidsaktiviteter. I norsk kontekst, må vi berømme statsminister Erna Solberg og hennes regjering for både å holde en pressekonferanse for barn da Norge stengte ned våren 2020 (Regjeringen 2020) og for å arrangere et digitalt møte med landets russepresidenter om russefeiringen våren 2021 for landets avgangselever ved de

videregående skolene¹. Til tross for at dødeligheten er svært lav blant barn som får covid-19, er det liten tvil om at den generasjonen som påvirkes mest av pandemien er de yngste. Barn og unge er avhengige av voksne på mange ulike måter, og fungerer derfor som buffer i samfunn i krise. Dette innebærer at det som rammer voksne, stort sett alltid påvirker barn og unge direkte eller indirekte. Permitteringer og oppsigelser bidrar til økt barnefattigdom. Stengte barer og økt alkoholsalg bidrar til høyere alkoholkonsum i private hjem. Sosial distansering medfører mindre kontakt med alternative omsorgsgivere. Redusert fysisk og psykisk helsehjelp til voksne reduserer omsorgsevnen til foreldre og foresatte.

Allerede før fødsel påvirkes babyens velvære gjennom den oppfølgingen mor får, eller mangel på sådan. Under pandemien har mange vordende mødre (og fedre) i Norge skrevet om svangerskap preget av uvisshet og redsel på grunn av restriksjoner og redusert tilbud på fødeavdelingene. Mange kvinner har opplevd både fødsel og barsel (fødselspermisjon) i ensomhet og usikkerhet. I tillegg til kortere liggetid på sykehuset og mindre oppfølging ved helsestasjonen i barnets første leveår, vanskeliggjør dagens restriksjoner sosial omgang med andre i samme situasjon gjennom naturlige møtepunkter som barselgrupper, babysanggrupper og åpne barnehager. Dette kommer i tillegg til mindre sosial kontakt med besteforeldre og andre. Det vi vet per i dag, er at antall nybakte mødre med fødselsdepresjon har økt under pandemien. Vi vet også at første leveår er avgjørende for menneskers videre utvikling. Det vi vet mindre om, er hvordan fødselsde-

1 Russ er avgangselever i den videregående skolen, hver skole velger sin president.

presjoner, redusert sosial kontakt og stimulus, og andre indirekte konsekvenser påvirker velvære og utvikling hos de aller minste.

Nedstenging av skoler og barnehager innebærer på mange måter en nedstenging av barns og unges sosiale liv og utvikling. De potensielle tapene når det gjelder den oppvoksende generasjons mulighet til å erverve seg kunnskap og erfaring, er vanskelig å begripe. Til tross for at hjemmeskole i stor grad er mulig på grunn av tilgjengelige digitale verktøy i nordiske land, vil visse typer kompetanser, som sosial, kulturell og emosjonell kompetanse, være vanskelig å utvikle gjennom skjermen. Samtidig er det utfordrende for læreren å se eleven, og bidra til økt motivasjon og selvfølelse, digitalt. Tilgang til høyhastighetsinternett og nødvendig teknologi er skjevfordelt også i de nordiske velferdsstatene, hvor barn og unge i hushold i relativ fattigdom gjerne har begrenset eller manglende tilgang. Hjemmeskole stiller andre krav til foreldre og foresatte, når det gjelder tid, energi og ressurser til oppfølging. Barn og unge som sliter med diagnoser og læringsvansker, med psykisk og fysisk funksjonshemming, eller i familier med mindre sosiale eller økonomiske ressurser vil oppleve større utfordringer knyttet til hjemmeskole, noe som forsterker eksisterende forskjeller i utdanningssystemet.

I tillegg opplever mange barn og unge nedstenging av fritidssysler, kulturelle tilbud og fysiske aktiviteter. På denne måten forsvinner viktige møteplasser, og arenaer hvor mange opplever mestring og glede. Dette innebærer også sterkt redusert fysisk aktivitet for mange. Både sosial omgang med jevnaldrende og fysisk aktivitet er viktig for barns og unges mentale helse. Som bemerket i et landsdekkende opprop innenfor barne- og ungdomspsykiatrien i Norge (Løken m.fl., 2021), medfører stengte skoler, færre sosiale arenaer, økt slitasje i familier og stor uforutsigbarhet i barn og unges hverdag til økt omfang av alvorlige psykiske vansker. En rapport i Storbritannia (Lifestyles Team, NHS Digital, 2020) viser også

barns og unges sensitivitet til spenninger i hjemmet og omsorgsgiveres arbeidsløshet og økonomiske bekymringer. Det er vanskelig å vite hvorvidt og hvordan psykiske vansker vil manifestere seg senere i livet, men studier indikerer at det kan øke sjansen for skolevansker, relasjonsproblemer, og psykiske og kroniske lidelser (se f.eks. Ashikkali, Carroll og Johnson, 2020).

Sårbare barn og unge som opplever omsorgssvikt, misbruk eller vold i hjemmet er trolig pandemiens største usynlige ofre. Når barnehage og skole er tilfluktssteder i hverdagen, og nødvendig omsorg, oppmerksomhet og kjærlighet hentes hos besteforeldre, trenere eller i klassekameraters hjem, får sosial distansering, karantene og isolasjon helt nye betydninger. Parallelt med reduserte sikkerhetsnett for barn og unge, opplever flere foreldre sosiale, medisinske og økonomiske utfordringer i livene sine. Dette fører ofte til høyere nivå av frustrasjon, aggresjon og konflikter på hjemmebane. Samtidig gjør samfunnets nedstenging at det blir vanskeligere å avdekke vold og overgrep i nære relasjoner. Til tross for at krisesentre og barnevernsmottak opplevde færre henvendelser da Norge stengte ned i fjor vår, vet vi i etterkant at det var en økning i både familievold og seksuelle overgrep av barn og unge mange steder i Norge i koronaåret 2020 (Politidirektoratet, 2021; Sør-Øst politidistrikt, 2021; Trøndelag politidistrikt, 2021).

Samtidig som vi må ta de negative ringvirkningene på alvor, finnes det også positive ringvirkninger av samfunnets koronahåndtering for noen barn og unge. Dette kan innebære foreldre som er mer til stede i hjemmet på grunn av hjemmekontor og reiserestriksjoner; økt læringsutbytte og sosial omgang blant barn og unge som lider av skolevegring eller av andre grunner ikke har mulighet til å gå fysisk på skolen; og barn og unge som kjenner på mindre stress og prestasjonspress når fritidsaktiviteter er stengte. Og kanskje har også nedstengingen vist at vi kan forandre våre liv og levestett i en mer klimavennlig retning. Vi

som barne- og ungdomsforskere er forpliktet til å sette søkelys på hvordan pandemien og dens ringvirkninger påvirker barn og unge, og deres omgivelser og levevilkår. Vi må benytte oss av vår barnefaglige kompetanse til ikke bare å løfte fram hvordan barn og unge rammes, men også å dokumentere, drøfte og analysere på hvilke måter og med hvilke følger, på kort sikt og på lang sikt. Med dette håper vi i redaksjonen i *Barn* at våre nordiske kolleger bidrar til å sette barn og unge på agendaen, også i pandemiens tidsalder.

I årets første utgave av *Barn* presenterer Maria Hedlin en retrospektiv studie av synet på fysisk kontakt mellom barnehagepedagoger og barn i artikkelen «*Nu är man betydligt mer försiktig*»: *Förskollärare om den fysiska kontakten mellan pedagoger och barn*. Basert på 30 intervju med erfarne førskolelærere i Sverige, finner Hedlin historiske endringer innenfor fire områder: Synet på barn, førskolelæreren, mannlige pedagoger og nakenhet. Hun diskuterer hvordan summen av disse endringene har ført til en mer restriktiv holdning når det gjelder fysisk kontakt mellom barnehageansatte og barn, og hva som kan være konsekvenser av dette.

Også Gunilla Isaksen, Ragnhild Norderhus og Maria Øksnes benytter seg av et retrospektivt forskningsdesign i sin artikkel *Ikke dårligere enn før, men annerledes – En generasjonsstudie av lek i barndommen*. Basert på 90 intervju med forskningsdeltakere i tre generasjoner—20-30 år, 50-60 år og 70-80 år—undersøker de minner, erfaringer og refleksjoner knyttet til lek i egen barndom og barns muligheter til lek i dag. Gjennom rik empiri viser Isaksen, Norderhus og Øksnes både likheter og forskjeller over tid når det gjelder barns former for, og tid til, lek i norsk kontekst. Det empiriske materialet diskuteres opp imot historiske endringer knyttet til barndom og arbeid, kommersialisering av lek og leketøy, og mediebruk og teknologi samt ulike diskurser knyttet til barndom og tid.

Anne Mette Buus står bak artikkelen *Men... I er jo venner i virkeligheten! Sammenstød mellom evidensbaserte anvisninger på sosialt samvær*

og *børns sociale liv i barnehagen*. Gjennom langvarig etnografisk feltarbeid i danske barnehager, studerer Buus hvordan evidensbaserte metoder som 'De Utrolige Årene' blir brukt i stadig større grad og hvilke konsekvenser dette får for møtet mellom barn og pedagoger. Analysen er forankret i barndomssosiologisk litteratur og belyst av eksisterende politiske og forvaltningsmessige målsetninger om å effektivisere barnehagepedagogisk praksis. Gjennom feltobservasjoner viser Buus at metoden som benyttes er entydig og kausal, og dermed ikke favner barns fleksible og situerte sosiale samvær.

Katrine Bjørgen og Børge Moe presenterer funn fra en spørreskjemaundersøkelse hos 25 barnehager i Norge i artikkelen *Ansattes vurdering av barns trivsel i barnehagen*. Fokuset for undersøkelsen er todelt: For det første studerer de hvordan ansatte vurderer faktorer som påvirker barnehagebarns trivsel, og for det andre utforsker de hvordan de ansatte tilrettelegger for barns trivsel. Bjørgen og Moes studie viser blant annet at et flertall av respondentene anså fysiske, psykiske og sosiale forhold som svært viktig for barns trivsel, men færre vektla kognitive forhold som viktig. Forfatterne diskuterer funnene opp imot gjeldende barnehagefaglige diskurser.

I tillegg til de fire vitenskapelige artiklene, inneholder dette nummeret av *Barn* et sammendrag av en doktorgradsavhandling og en prøveforelesning av Marianne Ree, samt essayet (*Hur*) *Bidrar mer bedömning till ökat lärande?* av Helena Ackesjö. Tittelen på Rees avhandling er *Vilkår for barns medvirkning i fellesskap i barnehagen*. Basert på gruppeintervjuer med femåringer, videoobservasjoner av barn og personale, og individuelle intervjuer av personale i tre utvalgte barnehager, ser Ree på barns medvirkning i fellesskap i barnehagen i norsk kontekst. Avhandlingen er forankret i Habermas' kommunikative handlingsteori og Biestas tanker om demokrati. Tittelen på prøveforelesningen er *Hva er problemet med at medvirkning er individorientert? Drøft forholdet*

mellom medvirkning formulert som en juridisk rettighet (FNs barnekonvensjon, Norges Grunnlov, Barnehageloven og Rammepplan for barnehagens innhold og oppgaver) og medvirkning formulert som et pedagogisk fellesskapsanliggende. Prøveforelesningen tar for seg medvirkning som juridisk rettighet og som et fellesskapsanliggende, og drøfter forholdet mellom dem i lys av lovverkets intensjoner, barnehagehistorikk, globalisering og sosial bærekraft.

I sitt essay (*Hur*) *Bidrar mer bedömning till ökat lärande?* diskuterer Ackesjö en ny reform som inkluderer økt kartlegging av språk og matematisk forståelse i den svenske førskolen. Reformen utgjør en del av en global trend av skolarisering av førskolen, ideen om tidlig innsats, og målbar performativitet av barns læring. Forfatteren belyser tematikken gjennom en rekke studier og argumenter, deriblant forholdet mellom læring og lek, synet på kunnskap, og barns utvikling.

God lesning,
Marit Ursin
Redaktør

Referanser

- Ashikkali, L., Carroll, W. og Johnson, C. (2020) The indirect impact of COVID-19 on child health. *Paediatrics and child health*, 30(12), s. 430–437. DOI: 10.1016/j.paed.2020.09.004
- Lifestyles Team, NHS Digital (2020) *Mental Health of Children and Young People in England, 2020: Wave 1 follow up to the 2017 survey*. Publication, Part of Mental Health of Children and Young People Surveys. National Health Service (NHS), England. Publisert 22.10.2020. Hentet 10.03.2021 fra: https://files.digital.nhs.uk/AF/AECD6B/mhcpy_2020_rep_v2.pdf
- Løken, P. M. m. fl. (2021) Bekymringsmelding. Dette er et varsel! Vi er hundrevis av norske barnepsykologer som er alvorlig bekymret. Kronikk og opprop på NRK.no undertegnet av 245 norske psykologspesialister og psykologer. Hentet 10.03.2021 fra: <https://www.nrk.no/ytring/bekymringsmelding-1.15380488>
- Politidirektoratet (2021) Antall anmeldelser redusert i 2020. Publisert 15.02.21. Hentet 10.03.2021 fra: <https://www.politiet.no/aktuelt-tall-og-fakta/aktuelt/nyheter/2021/02/15/antall-anmeldelser-reducert-i-2020/>
- Regjeringen (2020) Statsministeren holder pressekonsferanse for barn. Pressemelding Dato: 15.03.2020 Nr: 50/20 Hentet 10.03.2021 fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/statsministeren-holder-pressekonsferanse-for-barn/id2693657/>
- Regjeringen (2021) Digitalt møte med russeren Hentet 10.03.2021 fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/digitalt-mote-med-russeren/id2832548/>
- Sør-Øst politidistrikt (2021) Straffesaktall 2020 (Strasak). Hentet 10.03.2021 fra: <https://www.politiet.no/globalassets/lokale-blokker/sor-ost/statistikk/straffesakstall-sor-ost-2020-050321.pdf>
- Trøndelag politidistrikt (2021) Kriminalitetsoversikt. Trøndelag politidistrikt 2020. Hentet 10.03.2021 fra: https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/kriminalitetsutvikling/kriminalitetsoversikt_trondelag-politidistrikt_2020.pdf